

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)**

**Харків
2020**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії
Обласний комунальний заклад "Харківський організаційно-методичний
центр туризму"

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)

Харків
2020

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед.н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволяю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № від . .2020*

Географія та туризм: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю.І.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2020. – 295 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, проблеми природокористування, фізичної та економічної географії, висвітлено питання про стан і розвиток туризму в світі та Україні, туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2020

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

Г.П. Шука

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО РОБОТИ
В УМОВАХ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА 7

О.Г. Стадник, В. В. Піткевич

ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ОБРАЗУ КРАЇНИ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА
(НА ПРИКЛАДІ НІДЕРЛАНДІВ) 12

Л. М. Donchenko, Т. V. Zavyalova

MODEL OF THE MODERN GEOGRAPHY TEACHER AS A COMPETITIVE
SPECIALIST 19

Л. Prokhorova

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS
OF FORMATION OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS OF PUPILS OF
SECONDARY SCHOOLS 24

Є.С. Ємельянова

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК КОМПОНЕНТА МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 29

О. В. Непша

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 32

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, Г. І. Дорожко

НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ
ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ 37

С.В. Гришко, Я.Ю. Непша

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У
РОЗВИТКУ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ 41

Розділ 2. Сталий розвиток та ефективне природокористування

І.О. Губарева, М.А. Краєвський

РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ 46

М. Л. Сажнев, А. Л. Стецько

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАПАСІВ ТА ВИДОБУТКУ ТОРФОВОЇ СИРОВИНИ В
УКРАЇНІ 49

І.О. Скупий, О.П.Федосєєв О. М. Левада НАДРОКОРИСТУВАННЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ВАСИНІВСЬКОГО РОДОВИЩА ЗАЛІЗНИХ РУД)	55
М. Л. Сажнев, Р. В. Фісанов АГРОКЛІМАТИЧНА ОЦІНКА ТА ПРИРОДНО- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
А.М. Слюта ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ БІОКЛІМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗОНИ ПОЛІССЯ	66
М. А. Шавлак, ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	73
А. А. Ніколов, О. М. Левада ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕЛІОРАТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ВЕСЕЛІВСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	77
М. С. Овчинникова, О. В. Непша ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ	84
Є. Ю. Варфоломєєва, Х. І. Стегареску, О. В. Непша ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В РЕЗУЛЬТАТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	90
Р. Ю. Лемішко, О. В. Непша СУЧАСНИЙ ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	93
Г. В. Тамбовцев, Н. В. Балабатько ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ	99
М. Резенькова РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ РІЧКИ ГАНГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЛЮДЕЙ	102
Д. В. Вінніченко, О. В. Непша ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	106
Г. В. Тамбовцев, М. О. Кірічок НАПРЯМИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗАБРУДНЕННЯМ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ҐРУНТІВ М. МАРІУПОЛЬ ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ	109
Г. В. Тамбовцев, І. А. Макєєва ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АБРАЗІЇ БЕРЕГІВ АЗОВСЬКОГО ТА ЧОРНОГО МОРІВ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	114

Розділ 3. Тенденції розвитку туристичної галузі в Україні й світі

С. В. Білоус, Ю. О. Масюк, І. З. Мункачій

ОКРЕМІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ
ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ 121

В. В. Лисенко

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ 125

М. І. Габа

РЕКРЕАЦІЙНО-ВІДПОЧИНКОВИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН З
ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ
УКРАЇНИ 131

П. В. Романів

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ 133

Г. Я. Ільницька-Гикавчук,

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ ЯК УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ГАЛУЗІ 142

Л.А. Гілета, І.Р. Корецька

РОЗВИТОК ПІШОХІДНОГО ТУРИЗМУ В СЕЛАХ СТІЛЬСЬКО ТА
ДУБРОВА 147

Н.П.Хомич, І.Р. Корецька

СТАН РОЗВИТКУ КРУЇЗНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ
В УКРАЇНІ 153

І.З. Мункачій, С.В. Білоус

МАРКЕТИНГ-МЕНЕДЖМЕНТ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 156

Р. Є. Качаровський, І. В. Єрко, Н.В. Чир, О. В. Антипюк

ОСЕРЕДКИ ВИШИВКИ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ЯК ОБ'ЄКТИ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ 162

Розділ 4. Туризм та соціально-економічний розвиток регіону

М.С. Дністрянський, Б. М. Жулканич, Н. І. Дністрянська

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ДЕПРЕСИВНОСТІ
МІСТЕЧОК БОЙКІВЩИНИ 169

Г. М. Гуменюк

НАРОДНІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ГУЦУЛЬЩИНИ 176

А.М.Слащук, Г. О. Бернадська

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ
РІВНЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ 183

Т. Г. Ткаченко	
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ	187
Т.А. Бутенко, С.І.Сисоєва, Т.Г. Ткаченко	
РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНИХ БРЕНДІВ ДЕСТИНАЦІЙ СЕЛИЩА ДОКУЧАЄВСЬКЕ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	191
Н. Sukhanova, V. Ushakov, M. Kupreenko	
OPPORTUNITIES OF THE STAROVERDYANSK AND BOGATYR FORESTS FOR COMPETITIVE TOURISM OF STUDENT YOUTH	194
В. П. Лисенко	
ПІДВИШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНИХ БРЕНДІВ	200
В. М. Іванова, О. М. Шелудько	
ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК УМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ	203
В. В. Єсіпов	
АНАЛІЗ РЕКРЕАЦІЙНО - ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	211
Розділ 5. Соціально-економічні та демографічні проблеми сучасності	
Ю. І. Муромцева	
ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ – ЯК АТРИБУТ ДЕРЖАВНОСТІ ТА НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	215
О. О. Афоніна	
ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАСЕЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	226
Н. М. Проценко	
ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ВИКЛИКІВ	233
Я. Г. Ткаченко, О. Г. Корнус, А. О. Корнус,	
ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХВОРЮВАНOSTІ ТА ПОШИРЕНOSTІ ХВОРОБ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	238
О.В. Забелін	
СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	245
І.В. Чепегін	
ЗМІНИ НАПРЯМКІВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ	251
Анотації	257

Валентина Михайлівна Іванова
старший викладач кафедри туризму,
соціально-економічної географії та краєзнавства,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

Ольга Миколаївна Шелудько
студентка III курсу
природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК УМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ

Важливими чинниками, що впливають на розвиток туризму, є природні, культурно-історичні та соціально-економічні ресурси регіону. Розробка науково-методологічних основ, реалізація їх на практиці, створення оптимальних умов для організації туристичної діяльності в регіоні сприятиме ефективному використанню всього туристичного потенціалу території, зниження надмірного навантаження на ландшафти традиційних туристичних місцин, задоволенню регіональних і локальних інтересів [1,с.41].

Під природними туристичними ресурсами розуміються такі природні особливості території, окремі компоненти природного середовища і їх речовинні складові, які характеризуються сприятливими для туристичної діяльності якісними та кількісними параметрами і служать, або мають всі передумови для того, щоб бути матеріальною основою для організації відпочинку, туризму, екскурсій, лікування та оздоровлення людей (ландшафтні, аквальні комплекси, природоохоронні території, лікувальні грязі і мінеральні води, екологічні і т. ін.). Природні туристичні ресурси сприяють розвитку різних типів і видів туристичної діяльності. Серед природних туристичних ресурсів виділяють такі, що можуть сприйматися візуально, наприклад, пейзажі, мальовничі ландшафти, захід або схід сонця і

під, так і ті, які використовуються без їх прямого споживання, наприклад, лісові, гірські масиви, узбережжя морів і т. ін., і безпосередньо використовуються в туристичній діяльності, наприклад, мінеральні води і лікувальні грязі [11,с.322].

З оптимізацією розвитку туризму тісно пов'язане виявлення природних ресурсів і можливостей Запорізького краю. Оцінюючи природні туристичні ресурси регіону, слід зазначити, що в його межах організації туристичної діяльності сприяють рельєф, пляжні ресурси узбережжя Азовського моря, кліматичні, бальнеологічні, грязьові, гідрологічні, ландшафтні ресурси, рослинний і тваринний світ [12].

Рельєф – природний фактор, який має для туристичної діяльності в основному опосередковане значення, оскільки впливає на кліматичні умови території, ґрунтові води, річки і формування ландшафтів. Однак цей фактор може і безпосередньо сприяти розвитку туристичної діяльності, наприклад, рівнинний характер території Запорізького краю сприяє розвитку пішохідного туризму, а унікальність форм рельєфу (таких як залишки кристалічних порід у вигляді р Бельмак Могила, яка є найвищою точкою Запорізької області і підноситься над рівнем моря на 327 км, могил Кам'яна, Салтичія, Корсак і ін.) [3] служать об'єктами екскурсійних програм. В цілому ж для розвитку туристичної діяльності в Запорізькому краї характер поверхні можна вважати спірним. З одного боку, територія поблизу Азовського моря приваблює туристів і екскурсантів своїми акумулятивними формами рельєфу, красивими морськими пляжами, глибоко врізаними піщаними косами, які мають велику кількість мілководних заток, добре прогріваються сонцем (наприклад, Федотова коса з косою Бирючій острів, Степанівська, Обитічна та Бердянські коси, пересип Молочного лиману), лиманами (Молочний, Утлюцький) з лікувальними грязями, які сприяють розвитку курортів (Кирилівського, Бердянського і Приморського). Глибоко в Азовське море врізаються коси Федотова, Бердянська та Обитічна, на яких розташовані туристично-рекреаційні об'єкти. Коси розташовані навпроти

гірлових частин річок Берди, Обитічної і Молочної, що впадають в Азовське море. Вони утворені піщаними наносами і черепашником. З іншого боку, одноманітний рівнинний рельєф, відсутність пейзажного різноманіття, специфіка форм рельєфу, пов'язана з акумулятивно-абразійною діяльністю моря, стримують розвиток туристичної діяльності, знижують атрактивність і пейзажне різноманіття території і викликають певні технічні труднощі при спорудженні рекреаційних об'єктів [8,с.34].

Особливим ресурсом для організації туристичної діяльності є тепле, мілководне Азовське море, акваторія якого використовується не тільки з лікувальною й оздоровчою метою, але і для проведення морських екскурсій, здійснення підводного туризму, рибного лову і т. ін. Пляжні ресурси Запорізького краю є сприятливим фактором як для розвитку туризму в цілому, так і для розвитку екскурсійної діяльності. Це обумовлено не тільки популярністю купально-пляжного відпочинку, але і більш ефективним використанням земель в порівнянні з іншими формами рекреаційного природокористування [5,с.129].

Прибережна смуга Азовського моря мілководна, з рівним дном, злегка знижується, з характерним чергуванням мілин («перекатів»), які не змиваються навіть в шторм, коли сила вітру досягає 12 балів. Загальна довжина пляжів складає 338 км, з яких тільки 208 км можуть бути використані для туристичної діяльності без відповідної інженерної підготовки. Найцінніша частина пляжів зосереджена уздовж зовнішніх (східних) берегових кіс, які глибоко врізаються в море. Освоєння пляжів Запорізького краю обмежене через відсутність достатніх запасів питної води [5,с.130].

Клімат є важливим фактором формування ландшафтів, він впливає на розвиток рельєфу. Від кліматичних особливостей залежить сезонне використання в туристичній діяльності цілого ряду об'єктів (природних, історичних), а від світлового дня – режим роботи природничо-наукових музеїв, розташованих під відкритим небом [6,с.28].

Запорізький край відноситься до територій з сприятливими кліматичними умовами для розвитку туризму. Він розташований в сухо-степовій зоні з помірно-континентальним кліматом, який характеризується жарким і сухим літом і нехолодною зимою; середня тривалість безморозного періоду становить понад 200 днів, інтенсивність сонячної радіації досягає 125 ккал / см². Середня річна температура повітря коливається від +7,2С.°С до + 23,7°С, а середньомісячна температура липня - від + 22,5°С до + 10,3 С і вище.°Останнім часом ця температура досягає + 30 [3]. Переважно сонячна погода майже протягом усього теплого періоду, тепле море з прекрасними пляжами і зручними для купання прибережними мілинами (7% від площі акваторії моря) створюють сприятливі умови для організації аеротерапії (лікування повітряними ваннами), геліотерапії (лікування сонячними ваннами) і таласотерапії (лікування морськими ваннами), а також для підводного туризму і екскурсій в акваторії Азовського моря. За кліматичними умовами територія Азовського узбережжя Запорізького краю близька до умов Одеського узбережжя і Південного берега Криму і вкрай сприятлива для організації кліматичних курортів і туристичної діяльності [4].

На території Запорізького краю є значні запаси мінеральних вод і лікувальних грязей (пелоїдів) сульфідно-мулового типу, що сприяє розвитку лікувального (курортного і санаторного) туризму. За своїми бальнеологічними властивостями мінеральні води регіону поділяються на води без специфічних компонентів і води зі специфічними компонентами [13,с.56]. Потенційний ресурс мінеральних вод становить 5492 м³ / добу. Загальний водоотбор для зовнішнього застосування – 600 м³ / добу. Промисловий розлив мінеральних лікувальних підземних вод в районі не здійснюється [2,с.89].

За характером поширення та властивостями мінеральних вод в межах регіону виділяють 2 бальнеологічні райони:

1) Східний (Преслав, Азов, Приморськ, Бердянськ, Новопетрівка, Старопетрівка, коси – Обитічна і Бердянська), для якого характерні хлоридні,

різні по мінералізації та величиною Рн, води зі специфічними компонентами: сульфідні, бромні, йодо-бромні, залістисті, бромно-залістисті миш'яковисті води [17,с.134];

2) Західний бальнеологічний район (узбережжя Утлюцького, Молочного лиманів і гирлових частин річок Домузгла, Корсак, Лозоватка) тут поширені хлоридні мало- і середньомінералізовані нейтральні і слабокислотні води, зустрічаються також слабосульфідні і гідрокарбонатні. Однак широкого застосування в лікувальній практиці вони не отримали – ці території розташовані в «резервних» зонах туристичного освоєння). Потенційний ресурс грязей становить 5371,03 тис.м³ [1,2,4, 16,с.306].

Лікувальні грязі експлуатуються на двох ділянках, а третя є перспективною:

1) родовище «Озеро Велике», розташоване на Бердянській косі в межах курорту «Бердянськ», в санаторіях якого грязі використовуються з лікувальною метою; середньорічний видобуток становить 63,4 м³, запаси лікувальних мулів не оцінені [14,15];

2) родовище «Кирилівське» розташоване в гирлі річки Тащенак, яка впадає в Молочний лиман. Запаси оцінені в обсязі 41,8 тис. м³ і розраховані на 50 років використання. Середньорічний видобуток становить 99 м³. Грязі використовуються в лікувальних цілях санаторієм «Кирилівка» [1,2];

3) родовище в районі м Приморськ: розвідані і оцінені запаси лікувальних грязей Великого і Молочного лиманів, в обсязі 250,6 тис. м³, що дає можливість прогнозувати перспективний розвиток курорту «Приморськ» [1,2].

Експлуатаційні запаси прісних підземних вод, придатних для питного водопостачання, в 12 розвіданих родовищах становлять 109,3 млн. м³/ рік (299,5 тис. м³/ добу). Водообеспеченість області досить висока і в перерахунку на 1 чол. становить 29,6 тис. м³ на рік, в основному за рахунок стоку р. Дніпро. Водозабезпеченість підземними водами становить всього

0,061 тис. м³, а місцевим поверхневим стоком – 0,30 тис. м³ на рік [3,4]. Незважаючи на достатні запаси поверхневих і підземних вод, водні ресурси розподілені по території області вкрай нерівномірно. На північно-західній околиці області протікає головна водна артерія – річка Дніпро. Загальна її довжина в межах області становить 167,5 км. Вся територія області поділена генеральною лінією вододілу, яка йде зі сходу на захід, на два водозбірні басейни – р. Дніпро і Північного Приазов'я, де річки маловодні і пересихають. Також територіально нерівномірно розподілені запаси підземних прісних вод, придатних для питного водопостачання. Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Дев'ять районів області з двадцяти не мають експлуатаційних запасів [9,с.59]. На частині річок і озер Запорізького краю можливий розвиток різних видів водного туризму і мережі яхт-клубів, екскурсійної діяльності. Але більшість з них не задіяні в туристичній діяльності в зв'язку з тим, що влітку вони місцями пересихають, для них характерно снігове живлення, яскраво виражене весняна повінь, низька межень, що переривалася невисокими зливовими паводками, русла звивисті, замулені і заболочені. На території регіону також відчутним є дефіцит питної води і води для господарсько-побутових потреб, що стримує розвиток туризму.

Значний вплив на розвиток туристичної діяльності мають ландшафтні ресурси, в тому числі території природно-заповідного фонду України. Різноманітність природних ландшафтів, сприятливі і комфортні умови, можливість екстриму створюють передумови для розвитку різних видів туризму. Навпаки, одноманітність і непривабливість ландшафтів певних територій стримують розвиток на них туристичної діяльності. До таких територій належить і регіон дослідження, який майже весь розташований на рівнині в межах зони справжніх степів і лише по узбережжю Азовського моря, в південно-західній частині, є ділянки пустельних степів. Кристалічні породи, які створюють пороги і водоскиди в руслах річок, а на схилах –

химерні скелі, надають ландшафтам особливу привабливість для туристів [7,с.60; 10,с.97].

Література:

1. Арсененко В.А., Донченко Л.М., Донець І.А. Природні туристичні ресурси як важливий чинник розвитку туризму в Запорізькому регіоні. International Scientific and Practical Conference World science. Т. 4. № 12 (28). Dubai: ROST, 2017. С. 41-50.
2. Білик І.І., Тамбовцев Г.В., Непша О.В. Природні рекреаційні ресурси північного узбережжя Азовського моря в межах Запорізької області. Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вып. 3(47), ч. 2. С. 89-94.
3. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Воровка В.П. Фізична географія Запорізької області: хрестоматія. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 200 с.
4. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Непша О.В. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан: монографія. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б.Хмельницького, 2014. 308 с.
5. Донченко Л.М. Оцінка пляжних ресурсів для рекреаційного використання на прикладі Запорізького Приазов'я. Географія і сучасність: Зб. наук. праць НПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип.13. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. С.129-135.
6. Донченко Л. М., Рыбальченко Н.П. Сезонность спроса на туристический услуги и пути минимизации сезонного характера в туристической отрасли. Новый университет. 2015. Т. 5. №. 50. С. 28-30.
7. Донченко Л.М., Тамбовцев Г.В., Иванова В.М., Сапун Т.А. Рекреационная деятельность на территориях и объектах природно-заповедного фонда Запорожской области. Интеграція фундаментальних та прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.(м. Умань, 15 листопада 2018 р.). Умань: Видавець «Сочінський ММ», 208. С. 60-62.
8. Иванова В.М., Непша О.В. Передумови організації та проведення екологічного туризму на косах північно-західного Приазов'я. Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф.(25-26 квітня 2018 року). Бердянськ: БДПУ, 2018. С.34-35.
9. Иванова В.М., Непша О.В. Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод Запорізької області. Меліорація та водокористування» – екологічна безпека водних об'єктів. Мелітополь, 2018. С. 59-62

10. Іванова В.М., Чеберяк А.О. Екологічний туризм як природоохоронна складова ландшафтів України. Zbiór artykułów naukowych Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki» (29.06.2016-30.06.2016). Warszawa: Sp. z oo «Diamond trading tour». С.97-99
11. Мальська М. П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. К. : Знання, 2008. 661 с.
12. Могильний С. Дослідження історико-культурного, курортно-туристичного пріоритету Запорізької області. URL: http://derzhava.in.ua/Lists/2/Attachments/1808/Zaporizhzhya_Historical_and_Cultural_Priority_Report_2007_UKR.pdf?Mobile=1 (дата звернення 12.02.2020)
13. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Підземні мінеральні води родовища санаторію «Кирилівка» (Запорізька область). Нові виміри сучасного світу: матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Мелітополь, 2014. С. 56-59.
14. Сапун Т.О., Іванова В.М. Гідрохімічна характеристика пелоїдів озера Велике м. Бердянськ. Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів III-й Міжнародній науково-практичній конференції. Баку – Ужгород – Дрогобич : Посвіт, 2017. С.15-19.
15. Сапун Т. О., Шелудько О. М. Загальна характеристика покладів лікувальних грязей озера Велике міста Бердянськ. Сучасна наука та перспективи : Матеріали Всеукраїнської Internet-конференції молодих вчених (14-18 травня 2018 р.). Мелітополь, 2018. С.201-206.
16. Тамбовцев Г.В., Ерёмин А.В. Некоторые аспекты туристической деятельности Запорожской области. Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Збірка наукових праць. Херсон: ПП Вишемирский, 2011. С.306-308.
17. Марченко О.А. Сучасна оцінка ресурсного потенціалу туристичної галузі Запорізької області /О.А. Марченко, В.М. Іванова, Ю.М.Хрущ // Бізнес-навігатор. Науково-виробничий журнал. – №1(38). –2016. – С.134-140.

УДК 338.483(477.64)

Віктор Вікторович Єсінов,
магістр I року навчання спеціальності